

Deel III. De exegese van het Bijbelboek Spreuken.

Hoofdstuk 20b. De exegese van Spreuken 1:8-19.

Vermijd slechte vrienden.

VOORDAT SALOMO KINDEREN, ZONEN EN DOCHTERS, WAARSCHUWT TEGEN SLECHTE VRIENDEN, vermaant hij hen in de verzen 8 en 9 zijn onderwijs ter harte te nemen, op die manier gewapend te zijn tegen hun verleidingen en de rechte weg te houden. Daarbij vormen de verzen 8 en 9 een eenheid waarbij op te merken valt dat vers 9 de vermaning van vers 8 onderstreept met een dubbele belofte, indien deze leer en onderwijzing ten minste ter harte genomen wordt, namelijk: op uw hoofd een krans van genade en ketenen aan uw hals.

Spreuken 1:9. Want zij zullen uw hoofd een aangenaam toevoegsel zijn, en ketenen aan uw hals.

Citaten vanuit deze studie.

IN DEZE STUDIE HEB IK ONZE TEKST EEN AANTAL KEREN GECITEERD. IK VERWIJS NAAR DE DIVERSE pagina's en geef mijn opmerkingen een en ander puntsgewijze weer. Zo nodig kom ik er bij de uitleg op terug.

1. Vers 9 is onderdeel van de eerste van de tien vermaningen die we in het Bijbelboek Spreuken vinden, waarover ik bij de exegese van het vorige vers geschreven heb.
2. In deze schatkamer van de Wijsheid lezen we hoe vaders in hun vermaningen hun zonen apart nemen en moeders hun kinderen onderwijzen in de weg van het ware geluk. We vinden hetzelfde in Spreuken 23:19 en 26 en in Spreuken 31:26-31. Zie pag. 94.
3. Vanuit de exegese van Spreuken 1:7 leert Salomo zijn kinderen en verdere leerlingen op de school van de Wijsheid twee belangrijke lessen: in de eerste plaats het vreezen van God en in de tweede plaats in het kader van deze Godsvreeze het eren van de ouders. Zie pag. 223.
4. En vanuit de exegese van Spreuken 1:8 wordt het belang van het luisteren sterk benadrukt. Want wie luistert, wordt op drie manieren wijs, namelijk door te luisteren naar zijn ouders (Spreuken 1:8-9); door niet te luisteren naar verleiders op het slechte pad (Spreuken 1:10-19); en door te luisteren naar de Opperste Wijsheid, Jezus Christus (Spreuken 1:20-33). Zie pag. 248.

Verwijsteksten bij de Kanttekeningen.

UIT HET GEHEEL VAN DE KANTTEKENINGEN BIJ DE STATENVERTALING VERWIJZEN ACHT BIJBELplaatsen naar Spreuken 1:9. Het zijn de onderstaande plaatsen:

Esther 2:15. *'Als de beurt van Esther, de dochter van Abichail, den oom van Mordechai (die hij zich ter dochter genomen had), naakte, dat zij tot den koning komen zou, begeerde zij niet met al, dan wat Hegai, des konings kamerling, de bewaarder der vrouwen, zeide; en Esther verkreeg genade in de ogen van allen, die haar zagen.'*

Spreuken 3:3-4. *'Dat de goedertierenheid en de trouw u niet verlaten; bind ze aan uw hals, schrijf ze op de tafel uws harten. En vind gunst en goed verstand, in de ogen Gods en der mensen.'*

Spreuken 3:22. *'Want zij zullen het leven voor uw ziel zijn, en een aangenaamheid voor uw hals.'*

Spreuken 4:9. *'Zij zal uw hoofd een aangenaam toevoegsel geven, een sierlijke kroon zal zij u leveren.'*

Spreuken 10:1. *'De spreuken van Salomo. Een wijs zoon verblijdt den vader; maar een zot zoon is zijner moeder droefheid.'*

Hooglied 1:10. *'Uw wangen zijn liefelijk in de spangen, uw hals in de parelsnoeren.'*

Hooglied 4:9. *'Gij hebt Mij het hart genomen, Mijn zuster, o bruid! gij hebt Mij het hart genomen, met één van uw ogen, met een keten van uw hals.'*

Jesaja 1:4. *'Wee het zondige volk, het volk van zware ongerechtigheid, het zaad der boosdoeners, de verdervende kinderen! Zij hebben den HEERE verlaten, zij hebben den Heilige Israëls ge-*

lasterd, zij hebben zich vervreemd, wijkende achterwaarts.'

We hebben bij bovenstaande teksten de volgende opmerkingen:

1. Esther wil zich niet tooien met de sieraden van anderen maar is tevreden met haar eigen schoonheid wanneer ze voor koning Ahasveros moet verschijnen. Wellicht heeft deze handelwijze als reden dat ze niet mee wil doen met allerlei uiterlijke schijn of misschien omdat ze het idee heeft dat de koning door al die uiterlijke opsmuk en opschik heen ziet. Daar heeft de HEERE haar in gezegend. Ze werd koningin. Zo zien we dat onze tekst een les is tegen allerlei schoonheidscultus van vandaag. Ik denk dat de apostel Petrus in zijn eerste algemene zendbrief onze tekst uit het Oude Testament in die zin heeft begrepen toen hij de Kerk van Christus wees op de verborgen mens des harten bij het zoeken van een huwelijkspartner. Zie 1 Petrus 3:3-4.
2. De geciteerde Bijbelplaats uit Spreuken 3:3-4 bevestigen bovenstaande opmerking. Duidelijk gaat het de spreukendichter om de verborgen mens des harten. Alleen waar die genade gevonden wordt, is er vrede en gunst in de ogen van God en van de mensen. Daarop wijzen ook de geciteerde Bijbelplaatsen in Spreuken met andere of dezelfde woorden. Ja, het leven van onze zielen hangt van deze genade af.
3. De geestelijke schoonheid van de bruidskerk uit het Hooglied wordt omschreven met beelden die we ook in onze tekst aantreffen.
4. Omdat het volk van Israël deze innerlijke en geestelijke schoonheid door eigen schuld mist, moet de profeet haar namens de HEERE op de meest scherpe wijze aanklagen en haar het wee toeroepen; inderdaad is dit een scherpe aanklacht die er niet om liegt en zeer ernstig is.

Vertalingen en tekstgetuigen.

IK HEB DE VOLGENDE VERTALINGEN GERAADPLEEGD ZO NODIG MET TRANSCRIPTIE.

Biblia Hebraica	<p> [^]yt,(roG>r>g:l. ~yqi^an"[]w:÷ ^v<+arol. ~he !xe ty:Üw>li yKiÛ </p>
Transcriptie	K'y l'wy ^{at} ch ^{een} h ^{ee} m l ^e r ^{oo} 's ^j è ^k aa w ^a 'a ⁿ aa ^q iym l ^e g ^a r ^g e ^r oo ^t è ^y k ^{aa} :
Werkvertaling	Daarom zullen zij een krans van genade voor uw hoofd zijn en ketenen om uw hals.
Septuaginta	ste,fanon ga.r cari,twn de,xh sh/ korufh/ kai. kloio.n cru,seon peri. sw/ tra-ch,lw
Transcriptie	Stephanon gar charitoon dexhj shj koruphhj kai kloion chruseon peri sooi trachhlooi
Vertaling	Een krans immers van genadegaven zult u ontvangen voor uw hoofd en een gouden collier om uw nek
Vulgata	ut addatur gratia capiti tuo et torques collo tuo
Vertaling Franse vert.	Opdat genade toegevoegd wordt voor uw hoofd en ketenen voor uw hals Ils seront comme une parure gracieuse sur ta tête ou un collier autour de ton cou.
Vertaling	Zij zullen als een bevallige sieraad op uw hoofd zijn of een ketting om uw hals.
Duitse vert.	Denn ein anmutiger Kranz für dein Haupt sind sie und eine Kette für deinen Hals.
Vertaling Engelse KJV	Want een bevallige krans voor uw hoofd zijn zij en een ketting om uw hals. For they <i>shall be</i> an ornament of grace unto thy head, and chains about thy neck.
Vertaling	Want zij zullen een genadeversiersel zijn op uw hoofd en ketenen om uw nek.
American SV	For they shall be a chaplet of grace unto thy head, And chains about thy neck.

Vertaling Geneva Bible	Want zij zullen een genadekrans zijn op uw hoofd en ketenen om uw nek. For they shalbe a comely ornament vnto thine head, and as chaines for thy necke.
Vertaling	Want zij zullen een aantrekkelijk versiersel zijn op uw hoofd en als ketenen om uw nek.
Statenvertaling	Want zij <i>zullen</i> uw hoofd een aangenaam toevoegsel <i>zijn</i> , en ketenen aan uw hals.
Herziene SV	Want ze zijn een bevallige krans om je hoofd, en schakels van een ketting om je hals.
Nieuwe Vert.	want zij zijn een liefelijke krans voor uw hoofd, een keten voor uw hals.
Leidse vertaling	want zij zijn u een sierlijke krans voor uw hoofd, een keten voor uw hals.
Nw. Bijbelvert.	Hun lessen zijn een sierlijke krans om je hoofd, ze zijn een ketting om je hals.
Het Boek	Dat zal je in het leven verder helpen.
Naardense BV	Want een krans vol genade zijn zij voor je hoofd, - schakels van een ketting om je hals;
Willibrord vert.	Want een lieflijke krans zijn zij om uw hoofd en een schone keten om uw hals.

Bij deze vertalingen heb ik de volgende opmerkingen:

1. Wat de Hebreeuwse Masoretische tekst in de Biblia Hebraica betreft, valt vanuit het tekstkritisch apparaat en eventuele tekstvarianten niets te melden. We mogen derhalve uitgaan van de onderhavige tekst.

Wat opvalt in de Biblia Hebraica is het feit dat in de Hebreeuwse tekst het woordje $\sim h$ staat. Dat is een pronomen personale of een persoonlijk voornaamwoord en betekent in de derde persoon masculinum pluralis: "zij". Daar valt naar het Hebreeuws dan ook de nadruk op en slaat dus terug op een meervoud. Dit betekent dat hiermee niet de zoon maar "vader" en "moeder" of hun vermaningen en onderwijzingen van vers 8 bedoeld zijn. De Nieuwe Bijbelvertaling geeft het weer met "hun lessen". Een en ander moet in een nauwgezette exegese nagegaan worden en ook waar het "uw" op kan worden teruggevoerd: namelijk op de zoon omdat "hoofd" en "hals" een enkelvoud is. Zie verder bij de Uitleg.

2. De Septuaginta vertaalt soms een pluralis, cari, twn , terwijl in de Biblia Hebraica een singularis, !x , staat en omgekeerd een singularis, kloion , terwijl Biblia Hebraica een pluralis, $\sim yqn[$, heeft. Dat komt wel in meer vertalingen voor: Franse en Duitse Vertaling, Nieuwe Vertaling, Leidse Vertaling, Nieuwe Bijbelvertaling en Willibrord Vertaling.

Verder wekt de Septuaginta de indruk met de vertaling de, xh | , dat afgeleid is van het werkwoord decomai en "ontvangen" betekent (de werkwoordsvorm is een futurum medii tweede persoon singularis en wordt vertaald met "zult gij ontvangen"), dat in vers 9 de zoon van vers 8 wordt aangesproken, terwijl in Biblia Hebraica helemaal geen werkwoord voorkomt, laat staan een werkwoordsvorm. Zie verder mijn opmerking onder 1.

Bovendien ontbreekt in Biblia Hebraica het woord "gouden" in "gouden collier" uit de Septuaginta.

De conclusie is derhalve gewettigd dat de Septuaginta dit vers onnauwkeurig weergeeft; in elk geval niet conform de Biblia Hebraica.

3. De Vulgata geeft in haar vertaling niet het woord "krans" zoals in de Biblia Hebraica maar geeft met "addatur" een werkwoord weer in de passieve vorm dat in de Hebreeuwse tekst niet staat.

Wellicht heeft onze Statenvertaling naar aanleiding van de Vulgata (maar verkeerd) om die reden het woord "toevoegsel" in haar vertaling weergegeven.

De conclusie is daarom, gelet op bovenstaande, dat de Vulgata bij deze weergave van de tekst niet conform de Biblia Hebraica heeft vertaald.

4. De Franse vertaling geeft net als de Septuaginta een futurum weer met het woord "seront".

Ook geeft deze vertaling een singularis weer met “un collier”, terwijl in de Biblia Hebraica de pluralis $\sim yqn[$ staat.

Ook deze vertaling is niet conform de tekst van Biblia Hebraica.

5. Ook de Duitse vertaling geeft een singularis weer met “eine Kette” in plaats van een pluralis in de Hebreeuwse tekst.
6. Met *shall be* (schuin gedrukt!) geven de door mij geraadpleegde Engelse vertalingen (King James Version, American Standard Version en Geneva Bible) weer dat deze woorden er in de oorspronkelijke Hebreeuwse tekst niet staan. Althans dat doet de King James Version. De andere Engelse vertalingen laten dat achterwege.
7. Wat de acht door mij geraadpleegde Nederlandse vertalingen aangaat (Statenvertaling, Herziene Statenvertaling, Nieuwe Vertaling, Leidse vertaling, Nieuwe Bijbelvertaling, Het Boek, Naardense Bijbel en Willibrordvertaling) merken we het volgende op:
  - a. De Statenvertaling maakt met “zullen zijn” (schuin gedrukt!) duidelijk dat deze woorden eraan toegevoegd zijn voor het begrip van de tekst, omdat ze er in de Biblia Hebraica niet staan.
Met de weergave van het woord “toevoegsel” lijkt de weergave in de Statenvertaling op de verkeerde vertaling van de Vulgata van het woord tywl.
  - b. De Herziene Statenvertaling geeft het woord “bevallige” weer als weergave van het Hebreeuwse !x ; alleen betekent dit Hebreeuwse woord niet “bevallig”. Het is bovendien geen adjectivum maar een substantivum.
Ook het woord “schakels” van een ketting staat niet in de Biblia Hebraica.
  - c. De Nieuwe Vertaling heeft met “een keten” het Hebreeuwse meervoud met een enkelvoud weergegeven net als de Leidse Vertaling.
  - d. Met “hun lessen” doet de Nieuwe Bijbelvertaling voorkomen alsof het woord $\sim h$ in vers 9 terugslaat op de “vermaning” en “onderwijzing” van vers 8. Dit is echter geen vertaling maar exegese!
  - e. Het Boek geeft de Biblia Hebraica op geen enkele wijze weer.
  - f. De Willibrord Vertaling geeft met “een schone keten” een enkelvoud terwijl in Biblia Hebraica een meervoud staat.

Bovendien staat er in de Biblia Hebraica geen equivalent voor het woord “schone”.

Al met al is mijn conclusie dat elke vertaling, die ik geraadpleegd heb, Biblia Hebraica geen recht doet. Er kleven (soms kleine en soms grote) gebreken aan die gevolgen hebben voor de exegetische wanneer men voetstoots uitgaat van de desbetreffende vertaling van vers 9 en niet van de Hebreeuwse tekst. In wezen kan men in het algemeen gesproken zonder grondige kennis van het Hebreeuws, Aramees en Grieks geen gedegen exegetische van de grondtalen van de Bijbel verrichten.

Woordstudie vanuit het Hebreeuws.

WE KOMEN NU TOT DE STUDIE VAN DE DIVERSE HEBREEUWSE WOORDEN EN HUN BETEKENIS. ZO NODIG KOMEN WE ER BIJ DE UITLEG OP TERUG.

ykiû

De eerste consonant is k, kaf, met de chireq, een i-klank, als vocaal er onder. De punt in de k is een dagesj lene: de aanduiding om een harde uitspraak weer te geven. Het accentteken tussen de eerste en de tweede consonant is mhuppah, die behoort tot de zogenaamde conjunctivi om twee logisch samenhangende woorden met elkaar te verbinden. In elk geval wordt daardoor te kennen gegeven dat het eerste en het tweede woord van onze tekst bij elkaar horen. De tweede consonant is y, yod. De transcriptie is: $k^i y$. Dit woord is een bijwoord of partikel ter bevestiging en dient vertaald te worden met “daarom” of “want”. Dit betekent dat volgens de Hebreeuwse grammatica vers 9 verbonden is met vers 8. Het woord komt 95 maal in het Bijbelboek Spreuken voor. Het heeft geen zin al deze teksten uit te schrijven. Men raadplege een goede concordantie.

N.B. In het orthodoxe jodendom wordt een huppah of chuppah gebruikt als een soort baldakijn voor een huwelijksceremonie waaronder een joods stel stond gedurende deze ceremonie. De chuppah wordt ook wel talliet genoemd. Het symboliseerde het huis dat het getrouwde stel zou

gaan bewonen. Soms werd zo'n chuppah tegen de avond opgesteld, omdat God aan Abraham had beloofd dat zijn zaad zou zijn als de sterren aan de hemel (Genesis 15:5). Zo fungeert de chuppah in de praktijk dus ook als een verbinding. Waarschijnlijk is het accentteken van deze joodse ceremonie bij een huwelijksluiting afgeleid.

ty:Üw>liiÛ

De eerste consonant is l, lamed, eveneens net als bij het voorgaande woord met een chireq als vocaal er onder. De tweede consonant is w, waw, met een sjewa quiescens die aangeeft dat deze consonant geen vocaal bij zich heeft. De derde consonant is y, yod, met als vocaal een patach, een korte a-klank, er onder. Net als bij het voorafgaande woord is het accentteken tussen deze en de volgende consonant mhuppah waardoor ook dit woord tekstueel verbonden is met het volgende. De laatste consonant is t, tau. De transcriptie van het woord is: l'wy^{at}.

Het woord staat in een status constructus en is een soort tweede naamval van het woord hywl, l'wy^{ah}, een nomen femininum singularis (een naamwoord van de vrouwelijke vorm in het enkelvoud). Het betekent: graf- of rouwkrans; ere- of lauwerkrans; bloemkrans. Hier betekent het vanwege de verbinding met het volgende woord: ere- of lauwerkrans. Omdat het nomen rectum (!x) onbepaald is, dienen we te vertalen met "een krans". In verband met het geheel van onze tekst wordt dit woord figuurlijk gebruikt. Dit woord komt ook voor in Spreuken 4:9 en 14:24.

De stam waarvan dit nomen afgeleid is: hwl, l^{aw}ah, betekent: wenden of omwikkelen. Figuurlijk geeft het woord een verbinding aan tussen God en mens. Wij kunnen naderen tot God omdat God tot ons nadert. Dat is de bedoeling. God begint en daarom mogen wij tot God komen. Die verbinding is gelegd in Gods welbehagen door Gods eigen lieve Zoon en het werk van Zijn dierbare Geest in het hart van een zondaar.

Het woord doet ook denken aan Levi, de derde zoon van Jakob die Lea hem heeft geërfd. Hoewel Rachel de tweede vrouw van Jakob na Lea was, werd zij door hem meer bemind maar had toen nog geen kind. Lea noemde haar derde zoon Levi, wiens naam "aanhankelijkheid" of "verbonden" betekent opdat Jakob zich meer aan Lea zou verbinden nu ze hem al drie zonen had geschonken. Samen met zijn broer Simeon heeft hij de inwoners van Sichem uitgemoord vanwege de verkrachting van hun zuster Dina door Sichem, de zoon van Hemor, de vorst van deze stad (zie Genesis 34). De zonen van Levi, Gersom, Kahath en Merari, onderhielden de godsdienst van Israël en deden dienst in de tabernakel tijdens de woestijnreis naar Kanaän. Levi had geen erfdeel in Israël. Zijn erfdeel was de HEERE (zie Deuteronomium 10:8-9).

!xe

De eerste consonant is x, chet, met tsere, lange ee-klank, als vocaal er onder. De laatste consonant is !, slot-nun. De transcriptie is: ch^{een} en betekent: genade, welgevallen, gunst. Dit woord is als nomen rectum een status constructus masculinum singularis (mannelijke vorm in het enkelvoud) en slaat terug op het vorige woord tywl als nomen regens. De vertaling moet dus zijn: "een krans van genade". Het woord komt verder elfmaal voor in het Bijbelboek Spreuken, namelijk in Spreuken 3:4, 22, 34; 4:9; 11:16; 13:15; 17:8; 22:1, 11; 28:23; en 31:30. Soms betekent het dan: gunst of aangenaamheid.

Dit nomen komt van de stam !nx, chanan, en betekent in de qal-vorm: genadig zijn; in de pi'el-vorm: geliefd maken, erbarmen hebben; en in de hithpa'el-vorm: om genade smeken. De naam Johannes, de voorloper van Christus, is ervan afgeleid en betekent: de HEERE is genadig. De genade waar onze tekst op doelt, is altijd geschonken genade; door God geschonken genade. Een krans van genade is dan genade van God wanneer een zoon het vermaan van zijn vader en de onderwijzing van zijn moeder uit vers 8 navolgt in zijn leven; en dat geldt natuurlijk elk kind. Zo beschouwd, slaat die krans van genade dus niet terug op personen maar op zaken zoals vermaan en onderwijzing.

~he

De eerste consonant is h, he. De vocaal er onder is weer tsere, een ee-klank. De laatste consonant is ~, slot-mem. De transcriptie is: h^{ee}m.

Omdat dit woord een pronomen personale of een persoonlijk voornaamwoord is en staat in de derde persoon masculinum pluralis (in de mannelijke vorm meervoud), betekent dit dat dit

woord vertaald moet worden door “zij”. In het Hebreeuws valt er de nadruk op en kan slaan op personen (vader en moeder) of zaken (vermaan en onderwijzing), in het vorige vers genoemd. In een nauwkeurige exegese moet dit verder worden nagegaan; het kan allebei.

[^]v<+arol..

De eerste consonant is l, lamed, met sjewa mobile als schrifteken er onder die onder de eerste consonant staat van een woord. Deze consonant l is als een praefix (voorvoegsel) onmiddellijk met het volgende woord verbonden; een zogenaamde proclise. Het is een voorzetsel en betekent: naar (iets toe), tot, (behorend) aan, voor. De tweede consonant is r, resj. De vocaal boven deze en de volgende consonant is cholem, een oo-klank. De derde consonant is a, alef. De vierde consonant is v, sjin, met segol, een è-klank, als vocaal er onder. Het accentteken onder de v is een atnaach. De laatste consonant is een [^] of slot-kaf met qameets, een aa-klank, als vocaal er in. De transcriptie is: l^{er}oo' sj^èk^{aa}. De vertaling is: voor uw hoofd.

Bij de exegese van vers 7 hebben we dit woord uitgebreid besproken. Daarom doen we dat nu niet. Het woord staat in de status constructus met een suffix tweede persoon masculinum singularis (in de mannelijke vorm enkelvoud). Toen vertaalden we dat woord met beginsel of fundament. Hier betekent het gewoon: hoofd.

~yqi^an"[]w:

De eerste consonant is w, waw, met patach, een korte a-klank, als vocaal er onder. De tweede consonant is [], ayin, met chatef patach, eveneens een korte a-klank, als vocaal er onder. De derde consonant is n, nun, met qameets, een aa-klank, als vocaal er onder. De vierde consonant is q, qof, met chireq, een i-klank, als vocaal er onder. De vijfde consonant is y, yod. De laatste consonant van dit woord is ~, slot-mem. De transcriptie is: w^aaⁿaaqⁱym. De betekenis is in het meervoud: ketenen.

Het Hebreeuwse woord ~yqn[, anaqiy, ketenen of kettingen, komt van Anak, qn[, de Hebreeuwse naam zoals ook de Engelse vertaling luidt. Het meervoud is: Anakiem of Anakieten, volk van Anak. De Moabieten noemden hen Emieten. De Griekse vertaling noemt Anak: Enak; en de Anakieten: Enakieten. Anakieten of Enakieten zijn een volk van de halsketting, die de kettingen of ketenen vermeerderen; ze leggen volken aan de ketting maar aan hun eigen ketting wel te verstaan. Zoals in onze tijd bijvoorbeeld schepen aan de ketting liggen omdat het bekend is dat ze verboden waar in hun vrachtruimen hebben of omdat reders niet aan bepaalde financiële verplichtingen kunnen voldoen.

qn[is in de Bijbel de zoon van Arba. De ~yqn[die van hem afstammen, waren een bekend geslacht van reuzen, lange mensen die in het land Kanaän woonden. In de tijd van Abraham woonden zij ten oosten en noordoosten van het dal Siddim en werden daar door de vier Mesopotamische koningen verslagen (zie Genesis 14). De naam qn[of Anok of Anak komt negenmaal in het Oude Testament voor en betekent: lange hals. Zoals gezegd was Arba de vader van qn[en woonde in He-bron, later een vrijstad en toegewezen aan de kinderen van Aäron (1 Kronieken 6:57), die vroeger de stad van Arba werd genoemd: Kirjath-Arba (zie Genesis 13:18; 23:2, 19; 35:27; Jozua 14:15; 15:13, 54; 20:7; 21:11; Richteren 1:10; en Nehemia 11:25). Daar is Sarah gestorven en begraven in de spelonk van Machpela, tegenover Mamre dichtbij Hebron. Daar heeft Abraham als vreemdeling verkeerd, en ook Izak en Jakob. Daar heeft later David zeven jaar en zes maanden geregeerd (2 Samuël 5:4; 1 Koningen 2:11; 1 Kronieken 3:4; 29:27).

Toen de twaalf verspieders door Mozes werden uitgezonden om het land Kanaän te verspieden, werden ze erg verschrikt toen ze de reuzen van de ~yqn[zagen. Ze verwachtten geen heil in een strijd tegen deze lange mensen. In hun eigen ogen en in die van de ~yqn[waren de Israëlieten als sprinkhanen. Toen de verspieders terugkeerden, maakten zij het hart van het volk week behalve twee, Jozua en Kaleb die op de HEERE vertrouwden. Het gevolg was echter wel dat ze veertig jaren in de woestijn moesten omdolen.

Er worden in de Bijbel drie zonen van qn[met naam en toenaam genoemd: Ahiman, Sesai en Talmai; deze zijn later door Kaleb, de zoon van Jefunne, verdreven. Onder leiding van Jozua zijn de ~yqn[uitgeroeid en bleven ze alleen over in de Filistijnse steden Gaza, Gath en Asdod. Bekend

is de reus Goliath afkomstig uit Gath die door David in een tweegevecht is gedood met een slinger en een steen. Zie verder Numeri 13:22, 28, 33; Deuteronomium 2:10-11, 21; 9:2; Jozua 11:21-22; 15:14; Richteren 1:20; en 1 Samuël 17:4.

ִּאֲתַרְגְּלָא

De eerste consonant is l, lamed, met als schriftteken sjewa mobile er onder. De tweede consonant is g, gimel, met patach, een a-klank, als vocaal er onder. De derde consonant is r, resj, met sjewa quiescens als schriftteken er onder. De vierde consonant is weer g, gimel, met dagesj lene in deze consonant als aanduiding van een harde uitspraak met sjewa quiescens er onder. De vijfde consonant is r, resj, met als vocaal tussen deze en de volgende consonant cholem, een o-klank er boven. De zesde consonant is t, tau, met segol, een è-klank, als vocaal er onder. Tussen deze en de volgende consonant staat een meteg als schriftteken. De zevende consonant is y, yod. De achtste consonant is een ^ of slot-kaf met gameets, een aa-klank, als vocaal er in; gevolgd door een sof passuq als pausateken. De transcriptie is: l^eg^ar^er^{oo}t^èy^kaa. De betekenis is: om uw hals. Het woord dat hals of nek betekent is afgeleid van twrgrg en staat in de status constructus vorm femininum pluralis (in de vrouwelijke vorm meervoud) met een suffix van de tweede persoon masculinum singularis (achtervoegsel in de mannelijke vorm enkelvoud). Het komt ook voor in Spreuken 3:3, 22; en 6:21.

Dit woord benadrukt het vorige woord over de ~yqn[, het volk van de halsketting. Wij kennen het Hebreeuwse woord in ons “gorgelen” van de keel met zout water bij verkoudheid. Het woord heeft te maken met ons woord “strot”, trachea of luchtpijp. Het woord is een voorbeeld van de stijlfiguur van de zogenaamde onomatopoeia (zie pag. 63 van deze studie), waarbij de spreukendichter het geluid imiteert van wat hij beschrijft zoals in dit geval het gegorgel van de keel. Salomo bedoelt deze keten om de hals in positieve zin als keten van waardigheid en staat parallel met “krans der genade”.

Vroeger werden terdoodveroordeelden in sommige landen via de garrotte of wurgpaal ter dood gebracht waarbij de beul het slachtoffer van achteren een lus om de hals legde die dan langzaam werd gedraaid zodat het slachtoffer gewurgd werd. Het is slechts een veronderstelling maar wellicht gebruikten de Enakieten de keten om de hals om gevangenen door wurging ter dood te brengen.

De schat aan Schriftuurlijke kennis.

BIJ SPREUKEN 1:9 ZIJN ONDERSTAANDE BIJBELPLAATSEN BEHALVE DE AL GENOEMDEN ONDER “Verwijsteksten bij de Kanttekeningen” van belang:

Genesis 41:42. *‘En Faraö nam zijn ring van zijn hand af, en deed hem aan Jozefs hand, en liet hem fijne linnen klederen aantrekken, en legde hem een gouden keten aan zijn hals.’*

Spreuken 6:20-21. *‘Mijn zoon, bewaar het gebod uws vaders, en verlaat de wet uwer moeder niet. Bind ze steeds aan uw hart, hecht ze aan uw hals.’*

Jesaja 3:19. *‘De reukdoosjes, en de kleine ketentjes, en de glinsterende kledingen.’*

Ezechiël 16:11. *‘Ook versierde Ik u met sieraad, en deed armringen aan uw handen, en een keten aan uw hals.’*

Daniël 5:7. *‘Zodat de koning met kracht riep, dat men de sterrekijkers, de Chaldeën en de waarzeggers inbrengen zou; en de koning antwoordde en zeide tot de wijzen van Babel: Alle man, die dit schrift lezen, en deszelfs uitlegging mij te kennen zal geven, die zal met purper gekleed worden, met een gouden keten om zijn hals, en hij zal de derde heerser in dit koninkrijk zijn.’*

Daniël 5:16. *‘Doch van u heb ik gehoord, dat gij uitleggingen kunt geven, en knopen ontbinden; nu, indien gij dit schrift zult kunnen lezen, en deszelfs uitlegging mij bekend maken, gij zult met purper bekleed worden, met een gouden keten om uw hals, en gij zult de derde heerser in dit koninkrijk zijn.’*

Daniël 5:29. *‘Toen beval Belsazar, en zij bekleedden Daniël met purper, met een gouden keten om zijn hals, en zij riepen overluid van hem, dat hij de derde heerser in dat koninkrijk was.’*

1 Timotheüs 2:9-10. *‘Desgelijks ook, dat de vrouwen, in een eerbaar gewaad, met schaamte en matigheid zichzelf versieren, niet in vlechtingen des haars, of goud, of paarden, of*

kostelijke kleding; maar (hetwelk de vrouwen betaamt, die de godvruchtigheid belijden) door goede werken.'

1 Petrus 3:3-4. *'Welker versiersel zij, niet hetgeen uiterlijk is, bestaande in het vlechten des haars, en omhangen van goud, of van klederen aan te trekken; maar de verborgen mens des harten, in het onverderfelijk versiersel van een zachtmoedigen en stillen geest, die kostelijk is voor God.'*

Enkele opmerkingen:

1. Bovenstaande Schriftplaatsen bewijzen dat een gouden keten om de hals een blijk was van eer en genade die een aanzienlijk iemand aan een in zichzelf onwaardige be-wees, zoals Faraö aan Jozef (Genesis 41:42), zoals Belsazar aan Daniël (Daniël 5:7, 16, 29) en zoals de HEERE als een wonder van vrije ontferming bewijst aan dat naakte meisje dat geworpen was op het vlakke des velds vanwege de walgelijkheid van haar ziel en vertreden in haar bloed (Ezechiël 16:11).
2. Uit onze tekst en uit Spreuken 6:20-21 blijkt uit de voorbeelden ook hoe belangrijk het is om de raad van hen, die over je gesteld zijn – ouders, overheden, etc., op te volgen; en zeker waar het de geboden en de vermaningen van de HEERE betreft. Dat we dit niet kunnen van onszelf maar een vrucht is van vrije genade, is zonneklaar. We mogen er wel om bidden.
3. We worden uit Bijbelplaatsen als Jesaja 3:19, 1 Timotheüs 2:9-10 en 1 Petrus 3:3-4 ervoor gewaarschuwd niet af te gaan op uiterlijke schoonheid maar te zien op de verborgen mens des harten. Dat blijkt immers duidelijk uit de vruchten vanuit een waar geloof. Daniël wees in wezen ook de eerbewijzen van Belsazar af (Daniël 5:17).

Uitleg.

1. AAN HET BEGIN VAN DE BESPREKING VAN DIT VERS STELDE IK REEDS DAT DE VERZEN 8 EN 9 BIJ elkaar behoren. Dit wordt duidelijk gemaakt door het woordje yk, het eerste woord van de He-breeuwse tekst en in het bijzonder door het accentteken mhuppah bij dit woord. De vermaning en onderwijzing van vers 8 aan de zoon door zijn vader en moeder worden onderstreept door de twee beloften van vers 9, namelijk "een krans van genade" en "een keten om uw hals". De vraag of deze twee beloften betrekking hebben op personen of zaken wordt in punt 3 van deze "Uitleg" beantwoord.

In elk geval wordt in deze schatkamer der Wijsheid de opvoeding in de vreeze des HEE-REN duidelijk onderstreept. Ouders dienen hun kinderen de belangrijkste lessen van hun leven te leren: God vreezen in de eerste plaats en in de tweede plaats hun ouders eren. En hoe doe je dat het beste? In de eerste plaats door naar Gods Woord te luisteren, dat Woord te lezen, te overdenken en je dat eigen te maken zodat je er uit leeft, er mee naar bed gaat en er mee op staat. En in het verlengde hiervan in de tweede plaats door te luisteren naar de vermaningen van je ouders, die deze met al de liefde van hun hart op je ziel leggen.

En luisteren is in het Hebreeuws ook altijd aan die vermaningen gehoor geven in de praktijk van het alledaagse bestaan, in alle voorkomende situaties en ook wanneer het zelfverloochening kost. Want dit luisteren kost strijd. Daar hebben wij allen de Opperste Wijsheid, Jezus Christus, voor nodig, Die ons werkelijk gelukkig maakt in dit leven en tot in eeuwigheid.

Bij de exegese van vers 8 hebben we bovenstaande al benadrukt en gewezen op het belang van de Christelijke opvoeding in de vreeze des HEEREN. We hebben een en ander toen ook onderstreept uit de Catechismus. In dit vers horen we wat de gevolgen en het effect zijn van een dergelijke opvoeding waaraan in onze tijd zo'n ontstellend gebrek is. We komen dan bij de uitdrukkingen "een krans van genade" en "een keten om uw hals". Verder op in deze "Uitleg" zullen we deze uitdrukkingen nader exegetiseren.

Wat betekenen deze uitdrukkingen voor de opvoeding in Bijbelse zin? Wat betekenen ze voor ouders? Voor kinderen? En in breder verband, wat betekenen ze voor de samenleving?

Het is een bijzondere zegen voor ouders wanneer ze merken dat hun vermaningen en onderwijzingen bij hun kind(eren) vrucht dragen. Dat hun kinderen gaan in het spoor van Gods Woord dat hen door hun ouders is voorgeleefd. Dat is inderdaad onverdiende genade van God want ouders zijn zondige mensen en vol gebreken ook in de opvoeding. Ze kunnen zich nooit op de borst slaan en zeggen: kijk eens wat een voorbeeldige kinderen wij hebben opgevoed. Ze zijn niet trots of

hoogmoedig. Weet u wat ze doen? Ze aanbidden God en prijzen Zijn heilige Naam Die hen dit grote goed geschonken heeft. Immers, *'Wie zal een reine geven uit den onreine? Niet één.'* (Job 14:4) Het mag voor hen als een krans van genade op hun hoofd en als een keten om hun hals zijn waarmee God hen om hun praktische Godsvreeze in de opvoeding kroonde.

Maar het is ook een bijzondere zegen voor zonen en dochters wanneer de opvoeding in de vreeze des HEEREN, die ze van hun ouders genoten hebben, vrucht draagt in hun harten. Wanneer ze zelf in de verborgen omgang voor Gods aangezicht iets mogen kennen en uitstralen in woorden, daden en gedachten wie de HEERE in hun leven is in praktische Godsvrucht. Dat ze in allerlei omstandigheden Christus mogen belijden en groot maken. En dat ze zich laten inspireren door de Geest der genade en der gebeden om een leven te leiden zoals de apostel Paulus onder woorden brengt in Galaten 5:22. Dat dit gepaard gaat met vallen en opstaan, met strijd en zelfverloochening, zal waar zijn. Dat je het gevoel hebt dat je in geestelijke zin alleen maar achteruit gaat in plaats van vooruit, zal ook waar zijn. Maar het betekent aan de andere kant ook dat je jezelf helemaal verliest en Christus alleen overhoudt als je Rots, je Deel en je Eeuwig Goed. En dat is de pelgrimsreis naar de eeuwigheid, de goede weg naar de eeuwige zaligheid. Inderdaad, als een krans van genade op hun hoofd en als een keten om hun hals, om straks al die kransen, ketenen en kronen van hun hoofd aan de voet van het Lam Gods te werpen en te belijden: Het is door U, door U alleen, om het eeuwig welbehagen!

Ten slotte, om niet meer te noemen, is het ook een bijzondere zegen voor de samenleving wanneer er een geslacht opstaat van jongeren en ouderen die de HEERE vrezen in praktische zin en ten dienste van de maatschappij. Dat kan kerkelijk, dat kan in de politiek en dat kan in sociale zin. Niet alleen in de kerk hebben we dergelijke mensen nodig maar ook in de raadsvergaderingen van ons land om leiding te geven en richting te wijzen bij de mondiale en nationale problemen waarmee we te maken hebben. Ik trap een deur open wanneer ik zeg dat in onze samenleving daar een ontstellend gebrek aan is. Een christen die de HEERE vreest, is niet een mens die met alle winden mee waait al naar gelang de heersende politieke stroming of meningsvorming. Het is iemand die principieel en beslist op grond van Gods Woord durft zeggen: zo is het, want dat zegt mij het Woord van de levende God! Dat is uiterst bevorderlijk voor het economische en sociale leven van onze samenleving op allerlei terreinen: sociaal, in de zorg, in het onderwijs, bij de overheid, politiek, op medisch-ethisch terrein en alternatieve samenlevingsvormen, enzovoorts. Dat je daarmee niet populair wordt, dat zij zo. Maar wanneer je staat voor God en Zijn Woord en daarbij vrede hebt, zal dat als een krans van genade op je hoofd en als een keten om je hals zijn en zal onze samenleving daarmee gezegend zijn.

2. De betekenis van dit negende vers van Spreuken 1 is zeer breed, zo blijkt ons uit wat ik onder punt 1 van de "Uitleg" geschreven heb. Het blijkt ook uit wat ik onder de hoofdstukken "Verwijsteksten bij de Kanttekeningen", "Schat van Schriftuurlijke Kennis" en "Woordstudies" heb gesteld. Want wat betekenen de woorden "een krans der genade en een keten om de hals" voor een bepaalde schoonheidscultus in het licht van de Bijbel? Is volgens de Bijbel een knap uiterlijk een getrouw beeld van innerlijke schoonheid? Of gaat het toch om wat anders?

Het zal duidelijk zijn dat schoonheid in de Bijbel zeer gewaardeerd wordt maar toch van een andere orde is dan wat wij in onze schoonheidssalons, kledingzaken en beauty-industrie er vandaag onder verstaan. Ik noem twee voorbeelden: Mozes en David.

Van Mozes staat geschreven *'dat hij schoon was'* (Exodus 2:2). Toch moeten we hierbij niet op de klank afgaan. Het Hebreeuwse woord voor "schoon" is *bj*, thof, en dat betekent: goed. Het is hetzelfde woord dat van God gezegd wordt, wanneer de HEERE hemel en aarde had geschapen en, nadat Hij al wat Hij gemaakt had zag, zei dat het goed, ja zelfs zeer goed was (Genesis 1:31). Daar blijkt al uit dat het "schoon zijn" van Mozes ondanks al zijn zonden meer inhoudt dan uiterlijk schoon. Er was in hem wat goeds voor de HEERE. Dat maakte zijn schoonheid uit.

En bij David denk ik aan wat ik lees in 1 Samuël 16:12, namelijk *'schoon van ogen en schoon van aanzien'*. En ook daar staat hetzelfde Hebreeuwse woord *bj*. Ook bij hem is er ondanks al zijn zonden sprake dat er wat goeds in hem was voor de HEERE. Per slot van rekening heeft Hij hem uitverkoren tot de gezalfde van Jakobs God ten koning over de stammen van Israël (zie 2 Samuël 23:1).

Door heel de Bijbel heen zien wij hetzelfde. We hebben gewezen op Esther toen ze voor koning Ahasveros moest verschijnen en koningin werd. We denken aan Jozef en aan Daniël, die

overigens de eerbewijzen van koning Belsazar afwees. Ook wordt in het Nieuwe Testament de nadruk gelegd op geestelijke schoonheid en de verborgen mens des harten. Daarbij hebben we te bedenken dat Israël gestraft wordt wanneer zij deze innerlijke schoonheid mist. De bruid uit het Hooglied is meest om haar inwendig schoon te roemen. Denk ook aan Psalm 45. Juist het woordje !x, cheen, genade, in onze tekst wijst op deze geestelijke en innerlijke schoonheid. Het is alleen genade wanneer de HEERE ons deze krans en keten schenkt.

Alleen dan ontvangen we volgens Salomo vrede en gunst in de ogen Gods en der mensen, nu en tot in eeuwigheid. Neen, het is geen schoonheid of goedheid die we in onszelf hebben. Van onszelf zijn wij zwart door de dienstbaarheid, wanstaltig en misvormd door de zonde die in ons woont. Maar God heeft Zich over ons ontfermd op het vlakke des velds en tot leven geroepen (zie Ezechiël 16), zo mogen we uit genade belijden. Laten we daarom, zolang we in dit leven zijn, deze krans en keten tot Gods eer mogen dragen.

3. We zouden nog terug komen op de vraag waar het woordje ~h in vers 9 op terugslaat namelijk op wat in vers 8 genoemd staat. Verwijst dit naar personen: vader en moeder, naar zaken: vermaning en onderwijzing, of naar beiden? Onder het kopje “Vertalingen en tekstgetuigen” zien we dat bij de meeste vertalingen deze notie ontbreekt. We wezen er ook op dat de Septuaginta met de weergave van de,xh |, een futurum medii tweede persoon singularis, aan wil geven dat de zoon, in vers 8 genoemd, een krans der genade en een keten om de hals ontvangt, terwijl ~h duidelijk een pronomen personale derde persoon masculinum pluralis is en derhalve in elk geval terug moet slaan op een meervoud en dus niet op het enkelvoud “zoon”. De Nieuwe Bijbelvertaling, zo hebben we gezien, laat het persoonlijk voornaamwoord met de weergave van “hun lessen” terugslaan op de zaken en personen, genoemd in vers 8.

Toch meen ik, op grond van de Hebreeuwse grammatica, dat het woordje ~h terug moet slaan op de vermaning en onderwijzing die in vers 8 worden genoemd, dus op zaken. Deze vermaning wordt weliswaar door de vader aan de zoon doorgegeven en de onderwijzing door de moeder maar het gaat om de zaken zelf. De krans der genade op uw hoofd en de keten aan uw hals gelden de zoon en niet de ouders. Deze krans en keten zijn hun vermaning en onderwijzing. Wanneer deze zaken in praktische zin in het alledaagse leven door hem met eer ter harte worden genomen, schittert de genade van God. Want het is enkel genade wanneer dat het geval mag zijn. Dat heeft de zoon niet van zichzelf. Wel mogen zijn ouders in die schittering delen maar ook dat is alleen genade. Genade die God geeft wanneer Zijn vermaningen en onderwijzingen ter harte genomen worden door het jonge geslacht. Zo wil Hij de opvoeding in de vreeze des HEEREN zegenen.

4. Het woord “krans” in de uitdrukking “krans der genade”, zo hebben we in “Woordstudies” gezien, komt van het woord hwl dat “omwikkelen” betekent en dat aan Levi doet denken, de derde zoon van Jakob en Lea. Er is veel op deze stam aan te merken, toch was de HEERE zijn erfdeel en wordt zijn naam vermeld onder de verzegelden uit zijn stam in tegenstelling tot het geslacht van Dan (zie Openbaring 7:1-8). Het woord betekent eigenlijk omwikkeld, en in verbinding met !x: omwikkeld met genade. Als het ware gedompeld in de stroom der genade. Genade is de krans of de kroon van zijn hoofd.

Wanneer een zoon, een kind, en in het algemeen een mens, op die wijze omwikkeld is met genade, dan is Gods genade zijn zitten en zijn opstaan, zijn gaan en zijn liggen, zijn hoofd, zijn voet, aan zijn rechter- en aan zijn linkerhand, zijn benen en zijn armen; helemaal rondom. Dan is genade zijn begin en zijn einde. Dan wandelt hij als het ware met zijn hoofd in de hemel. Zo is het precies, al gebruiken wij bij dat woord “hoofd” wel een hoofdletter: “Hoofd”. Want zijn Hoofd is in de hemel, Christus aan de rechterhand van Zijn vader, biddend.

De krans der genade of de kroon der genade. In het Oude en Nieuwe Testament vinden we vaak het woord “kroon” en dat voor allerlei gebruiken en omstandigheden. We denken daarbij aan de hogepriester Aäron en zijn opvolgers. Op voorschrift van de HEERE moesten zij een hoed op zijn hoofd zetten en aan die hoed de kroon der heiligheid (Exodus 29:6; Leviticus 8:9; 21:12). Daarbij maakten zij de plaats van de kroon der heiligheid van louter goud, en zij schreven daarop een schrift met zegelgraving: DE HEILIGHEID DES HEEREN (Exodus 39:30).

We denken in verband met een kroon ook aan koningen zoals David (2 Samuël 12:30; 1 Kronieken 20:2), Joas (2 Koningen 11:12; 2 Kronieken 23:11), alsmede aan koningin Esther (Esther 2:17), aan Mordechai na zijn verhoging (Esther 8:15) en aan Salomo (Hooglied 3:11). Daarbij denken wij ook aan Psalm 21:4 en 132:18. In wezen kan dat van Niemand anders gezegd worden dan van

Christus Zelf. Daarom belijdt de apostel: *'Maar wij zien Jezus met heerlijkheid en eer gekroond'* (Hebreë 2:9a). We komen er nog op terug.

We zien de kroon ook in het Bijbelboek Spreuken. Daar horen we dat de wijsheid een sierlijke kroon zal leveren aan hen die haar liefhebben (Spreuken 4:9). Daarbij is een kloeke huisvrouw een kroon haars heren (Spreuken 12:4). Rijkdom is de kroon van de wijzen (Spreuken 14:24). En ook grijsheid, die op de weg der gerechtigheid gevonden wordt, is een sierlijke kroon (Spreuken 16:31). Kleinkinderen die de HEERE vrezen zijn de kroon der ouden (Spreuken 17:6). Het is duidelijk dat hier het woord "kroon" in overdrachtelijke zin wordt gebruikt en niet voor personen die een specifiek ambt bekleden zoals priesters en koningen.

Bij de profeten lezen we ook van kronen. In Jesaja 28:5 lezen we dat de HEERE der heirscharen tot een heerlijke Kroon zal zijn en tot een sierlijke Krans voor de overgeblevenen van het volk. En niet alleen de HEERE Zelf maar ook het volk aan wie de HEERE genade schenkt, is een kroon. *Want 'gij zult een sierlijke kroon zijn in de hand des HEEREN en een koninklijke hoed in de hand uws Gods'* (Jesaja 62:3). Vergelijk ook Ezechiël 16:12. Soms wordt het beeld van de kroon ook negatief gebruikt (zie Jesaja 28:1; Jeremia 13:18; Klaagliederen 5:16; Ezechiël 21:26-27; 23:42).

In het Nieuwe Testament wordt het beeld van de kroon ook gebruikt voor Christus, zij het een doornenkroon (Mattheüs 27:29; Johannes 19:2), maar voor allen die door Zijn bloed geheiligd zijn (1 Korinthe 9:25; Filippensen 4:1; 1 Thessalonicensen 2:19; 2 Timotheüs 4:8; Jakobus 1:12; en 1 Petrus 5:4) een eerkroon. En in het Bijbelboek van de Openbaring van Jezus Christus aan Johannes wordt het beeld van de kroon vooral gebruikt om de tijd van het einde van alle dingen aan te geven met het oog op Christus en Zijn kerk (Openbaring 2:10; 3:11; 6:2; 12:1; en 14:14).

Al deze kransen of kronen zoals we die vinden door heel de Bijbel heen zijn in onze tekst van groot belang. Vandaar dat we onze tekst in onze werkvertaling weergegeven hebben met "een krans der genade". Want God kroont Zijn genade die Hij bewijst aan kinderen en grote mensen, die Hem vrezen. Met deze krans worden mensen niet groot maar de HEERE alleen. En zalig die uit genade deze kroon mag dragen, al is hij of zij geen koning of priester. Maar dat we die mogen dragen tot eer van Hem, Die Zelf een doornenkroon droeg die wij verdiend hebben, om door Zijn kruis en opstanding ons de zegekroon te geven. Deze en alle andere kronen mogen we voor de troon van God en het Lam neerwerpen en belijden: het is door U, door U alleen, om het eeuwig welbehagen.

5. Bij onze "Woordstudies" onder ~yqn[en ^ytrgrgl wierpen we de vraag op of wij deze woorden positief of negatief moesten opvatten. Gelet op het parallelisme met "krans der genade op uw hoofd" zullen we op grond van het Hebreeuws de woorden "ketenen aan uw hals" positief dienen te duiden zoals blijkt bij Jozef (Genesis 41:42). Ja, we mogen deze "ketenen aan uw hals" dieper zien, namelijk als genadeblijken van de HEERE aan gelovige kinderen van godvrezende ouders en als zegen aan deze ouders.

Ik werd in deze uitleg bevestigd door wat ik las bij Ambrosius⁴⁵ naar aanleiding van Christus' hemelvaart, Zijn zitten ter rechterhand Gods en Zijn zending van de Heilige Geest. Hij schrijft (ik geef het weer in wat eigentijdse woorden): "Een gave die van een groot heerser afkomstig is gaat altijd vergezeld van de geur van grootsheid, uitnemendheid, hoogheid, edelheid of naar alles.

Van Karel V wordt verteld, dat hij in zijn oorlogen altijd benauwd was door gebrek aan geld, niet in staat was om de goede diensten te vergelden van verschillende Duitse kapiteins en edelen, die hij in zijn dienst aangenomen had, en daarom deze gewoonte had: dat hij na het einde van een grote slag zijn edellieden bijeen riep op een ereveld en aldaar in hun aller tegenwoordigheid een gouden keten om de hals van deze kapitein of van gene kolonel legde, hem omhelsde en bedankte voor zijn goede diensten. Dit beschouwden zij als een grote gunst alsof hij hun inderdaad een volkomen loon gegeven had. Zij waardeerden zo'n keten veel hoger dan een grote menigte goud. Die keten betekende voor hen de persoon van de keizer. Het was voor hen zo'n kostbaar juweel in waarde dat geen goud van de wereld daar tegen kon opwegen.

O mijn ziel! Heeft een keizer dus de genegenheid der mensen kunnen winnen, hoe kunt u anders dan Christus Jezus liefhebben, die grote Keizer van hemel en aarde. Hij was het Die u Zijn geest heeft gegeven. Hij was het Die afzonderde van de Geest Die op Hem was en heeft Die op u gelegd (Numeri 11:17). En zou de Persoon en de waardigheid van Christus de prijs van deze gaven

---

⁴⁵ Zie I. Ambrosius, Het zien op Jezus, een gezicht van het eeuwig Evangelie, Utrecht, z.j., pag. 715-176.
dinsdag 11 juni 2019

niet verhogen? Gelijk alle gaven liefdetekenen zijn, zo moet de liefde van een groot persoon, en de gaven van zoveel liefde hoger geacht worden dan welke gaven van anderen ook.”

Daar heb ik niets aan toe te voegen. Deze keten van genade wens ik aan de hals van elke jongere en oudere tot eer en lof van Hem, Die deze uit vrije genade uitdeelt.

Toepassing.

REFEREREND AAN DE BEHANDELING VAN SPREUKEN 1:8 EN IN HET LICHT VAN BOVENSTAANDE “Uitleg” willen we bij wijze van toepassing iets zeggen over hoe ouders met hun kinderen dienen om te gaan. Want ook dit negende vers gaat over het vijfde Woord van God net als het achtste vers van Spreuken 1 daarover handelde. *‘Eert uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land, dat u de HEERE uw God geeft.’* (Exodus 20:12). En omdat de vreeze des HEEREN (Spreuken 1:7) altijd met dit vijfde Woord van God gepaard gaat, volgen de verzen 8 en 9 daar onmiddellijk op. Daarbij is het vanzelfsprekend van belang een eventueel onderling conflict tussen ouders en kinderen zoveel mogelijk te vermijden. Daarover handelt deze “Toepassing” ook.

1. Het is immers de grote vraag: hoe passen we het Woord van onze tekst concreet toe? Onze werkvertaling luidde: “Daarom zullen zij een krans van genade voor uw hoofd zijn en ketenen om uw hals.” Juist omdat deze krans een krans of kroon van genade is en genade als een gave van God niet overdraagbaar is, is het grote belang van een opvoeding in de vreeze des HEEREN een gegeven, al betekent dat niet dat kinderen van werkelijk godzalige ouders die opgevoed zijn in de vreeze des HEEREN in hetzelfde spoor zullen gaan. De Bijbel noemt genoeg voorbeelden van goddeloze kinderen die godzalig opgevoed zijn. En laten we het maar niet hebben over de opvoeding in onze dagen. We kennen ouders die veel verdriet hebben wanneer kinderen door hun gedrag laten blijken dat ze hun opvoeding vergeten zijn of veracht hebben. Maar laten we niet van het negatieve uitgaan maar van het positieve. Dat is in elk geval vruchtbaarder.

2. Voor een goed begrip van een en ander nemen we een voorbeeld uit de natuur. In de lentetijd zien we prachtige bloesems aan bomen en planten en ook bij vruchtbomen. Een lust voor het oog. Er worden allerlei bloesemtochten ondernomen. Maar bloesems betekenen niet altijd vruchten al kunnen ze dat wel worden. Dat hangt af van de hoeveelheid regen en van de hoeveelheid zon naargelang nodig is. In wezen is een en ander afhankelijk van de grote Schepper van alle dingen Die alles wat Hij geschapen heeft onderhoudt, regeert en bestuurt. We willen daar niet aan of we hebben er geen erg in, het is echter wel waar. In wezen is de ontwikkeling van bloesem naar vrucht in de natuur genade van onze God.

3. Datzelfde geldt ook in de opvoeding van een klein kind naar een volwassene, dochter of zoon. Wanneer een kind jong is, ontvankelijk, aanhankelijk en afhankelijk, is hij vatbaar voor alles wat hij van zijn ouders mee krijgt. Hoe vroeger ouders met Bijbelse opvoeding in de vreeze des HEEREN beginnen, des te beter is het voor het kind. Soms merk je de tere bloesem van godsvrucht in het lenteleven van een kind. Leef er maar niet overheen! Veracht ook deze kleine dingen niet! Stimuleer deze tere zaken in de ziel van uw kinderen juist in hun jeugd! Dat bewaart voor veel zonde! Wat kinderen in hun jeugd geleerd hebben op de knie van vader en de rok van moeder vergeten ze niet, zelfs al is het dat eenvoudige versje dat ze op school of zondagschool geleerd hebben.

4. Vanzelfsprekend geldt dit ook in geestelijk opzicht voor het tere lenteleven der genade. We kunnen gevoelig aangedaan zijn onder de prediking of wel eens ondervinding van de HEERE in ons hart gekregen hebben. En dat is groot. Dat is bloesem. Maar het gaat om de vrucht, om Christus in ons, om de Heilige Geest Die geloof, wedergeboorte en bekering werkt en ons wil voeden met de vaste spijs van Gods Woord.

5. En nu zegt vers 9 als een dubbele belofte bij vers 8 dat vaderlijke vermaning en moederlijke onderwijzing voor een zoon – en natuurlijk hoort daar de dochter ook bij! – een krans der genade op zijn hoofd en ketenen om zijn hals zijn. Wanneer een vader en een moeder hun kinderen in hun jeugd onderwijzen in Wie de HEERE voor hen is en wil zijn en deze bloesem bij hen vrucht draagt als ze volwassen zijn en de jaren van onderscheid bereikt hebben, is dat een bijzondere zegen voor ouders en kinderen. Voor ouders omdat het enkel genade is wanneer zij zelf de HEERE mogen kennen en zij zien dat de HEERE hun opvoeding heeft willen gebruiken voor hun nageslacht. Want als zij de HEERE niet kennen, zullen ze hun kinderen er ook niet in kunnen opvoeden. En voor kinderen omdat het enkel genade is wanneer bij hen de vreeze des HEEREN in hun

hart en dagelijks leven het beginsel is van de Wijsheid en deze genade praktische vrucht bij hen draagt.

6. Die vaderlijke vermaning en moederlijke onderwijzing in de leringen en woorden van de HEERE is voor kinderen geen juk dat als een loden last te zwaar is om te dragen maar als een manier van leven voor Gods aangezicht. Dat is nooit te zwaar of te moeilijk, vooral niet wanneer ze leven uit het geloof van Christus Die belooft: *'Neemt Mijn juk op u, en leert van Mij, dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart, en gij zult rust vinden voor uw zielen. Want Mijn juk is zacht, en Mijn last is licht.'* (Mattheüs 11:29-30) Op die manier mogen ze die krans en ketenen met eer en waardigheid dragen en op hun beurt doorgeven aan anderen.

7. "Daarom zullen zij een krans van genade voor uw hoofd zijn en ketenen om uw hals." In Israël droegen ook jongens veelal naar Egyptisch gebruik sieraden en bovenal een zegelring aan een ketting om hun hals. Want die krans of kroon op het hoofd en die ketting om de hals is in onze tekst beeldspraak van de eer die kinderen hun ouders bewijzen wanneer ze daadwerkelijk en van harte geluisterd hebben naar hun vaderlijke vermaningen en hun moederlijke onderwijzingen en die in hun dagelijks leven uitdragen in de vreeze des HEEREN. Dàt maakt de vreugde uit van hun ouders. Het gaat daarbij niet zozeer om zichtbare sieraden maar om onzichtbare sieraden van gehoor geven aan de vreeze des HEEREN en waarden die kinderen hebben meegekregen vanuit de opvoeding. Het doet godvrezende ouders veel verdriet wanneer kinderen niet gaan in de paden van Gods Woord zoals Salomo duidelijk maakt in Spreuken 10:1; 15:20; 17:21; 27:11; 28:7; en 29:3. In wezen was dat ook de zonde van Rehabeam, toen hij de raad der oudsten verliet en die van jongelingen, die met hem opgevoed waren volgde met de scheuring van het rijk als gevolgd (zie 2 Kronieken 10)

8. Het is duidelijk dat de cultuur van het gezin in Israël anders van aard is als de westerse cultuur; zeker in onze tijd met zijn grote mate van individualisme, de eigen persoonlijkheid en de eigen rechten van kinderen waarbij meer naar kinderen geluisterd wordt dan naar ouders. In Israël is een sterk begrip van familie-zijn, die het hele maatschappelijke leven doortrekt. Kinderen zijn altijd leden van de familie, schakels in de keten van de geslachten. Doorgaans trouwen zonen in bij hun ouders en waarborgen op die manier het bestaan en welzijn van de hele familie; denk aan Jakob en zijn zonen. Dat is hun eer. Het niet eren van ouders, ongehoorzaamheid aan dit vijfde Woord van God, is voor zonen een grote schande en in wezen een verachting van God, aan Wie alle ouderlijk gezag is ontleend.

9. Wie het eren van zijn ouders in de vreeze des HEEREN in acht neemt, begrijpt dat de tien Woorden van God, en dus ook het vijfde, niet zozeer geboden zijn als wel leefregels; gebruiksaanwijzingen hoe in het dagelijks leven te handelen. Wie deze gebruiksaanwijzingen uit genade opvolgt, zeker wat Salomo er onder verstaat in dit Bijbelboek, wandelt in zijn leven veilig en heilig. Onze godvrezende ouders zijn wat dat betreft onze eerste en beste leermeesters doordat ze ons geen stelsels van allerlei geboden en verboden leren maar als het goed is voor God verantwoorde leefregels in ons leven van alle dag.

10. Wat betekent het nu, dat vaderlijke vermaning en moederlijke onderwijzing een krans van genade op het hoofd van zonen is en ketenen om de hals? Waarom op hun hoofd? Waarom om hun hals? Heeft Salomo daar een speciale bedoeling mee? Of hadden net zo goed andere lichaamsdelen genoemd kunnen zijn? Omdat er niets zo maar in de Bijbel vermeld staat, staat ook hier niets zo maar. Met het hoofd bedoelt de schrijver naar mijn mening: het verstand; met de hals: het spreken, de mond; en met het woord voor "genade": het hart. Met andere woorden: Deze vaderlijke vermaning en moederlijke onderwijzing dienen werkelijk vrucht te dragen in het hart van zonen (en dochters). En wanneer ze vrucht dragen in hun binnenste, zullen ze daar ook in hun dagelijks leven verstandelijk mee omgaan en op de weg over spreken. Immers, daar blijkt hun godsvrucht uit. Uiterlijke sieraad is niet genoeg, het komt aan op het innerlijke sieraad van het hart. In die weg blijkt dat ook in ons dagelijks leven.

11. Wanneer er sprake is van eventuele conflicten tussen ouders en kinderen, dienen we in de eerste plaats de oorzaken ervan op te sporen; want alleen dan kan er sprake zijn van genezing. Dat ligt niet altijd zo gemakkelijk en zal in verschillende pastorale gesprekken aan de orde moeten worden gesteld. Want de oorzaken moeten bij ouders gezocht worden of bij kinderen of bij beiden. Die oorzaken kunnen alleen opgespoord worden wanneer er in gesprekken van werkelijke

ontmoeting sprake is. Daarbij dient de pastorant de nodige distantie te bewaren om niet ouders of kinderen gelijk te geven.

12. Vanzelfsprekend gaan we hier niet in op deze oorzaken; dat zou veel te ver voeren. Wie doet het bij de opvoeding van kinderen altijd goed? Wie is er toe bekwaam? Een andere zaak is of we als ouders dagelijks op onze knieën liggen voor Gods aangezicht en smeken voor onze kinderen omdat de nood ons is opgelegd. Dat is immers zeker in onze tijd hard en hard nodig! We noemen in deze natuurlijk slechts één zaak; er zijn er veel en veel meer. En hebben we als kinderen altijd begrip en compassie met de zwakheden en gebreken van onze ouders? Laten we ons oor hangen naar de emancipatiedrang in onze maatschappij en het zelfbeschikkingsrecht? Of zijn we gericht op de vreeze des HEEREN ook in onze jeugd? Liggen we dagelijks op onze knieën voor Gods aangezicht en smeken we voor onze ouders omdat de nood ons is opgelegd? Ook van kinderen mag het nodige gevraagd worden.

13. Tenslotte zien we in onze tekst (ik heb er al eerder op gewezen) iets oplichten van de schoonheid van de bruid van Christus in het oog van de Bruidegom Zelf, onze HEERE Jezus Christus, Die al het schoon der mensen oneindig ver te boven gaat. *'Des Konings Dochter is geheel verheerlijkt inwendig; haar kleding is van gouden borduursel. In gestikte klederen zal zij tot den Koning geleid worden; de jonge dochteren, die achter haar zijn, haar medegezellinnen, zullen tot u gebracht worden. Zij zullen geleid worden met alle blijdschap en verheuging; zij zullen ingaan in des Konings paleis'* (Psalm 45:14-16). Want het leven van Christus' Bruidskerk is genade vanaf het begin en genade tot en met het einde. Genade die geschonken is uit enkel welbehagen door God de Vader. Genade die verworven is uit eeuwige liefde door de zoen- en kruisverdiensten van Christus en door Zijn gezegende opstanding uit de dood. Genade die toegepast is uit enkel barmhartigheid door de troostende werking van de Heilige Geest in wedergeboorte, geloof en bekering. Zolang Gods kinderen hier op aarde zijn, laten ze die hartelijke vruchten van genade zien in hun levenswandel en in hun spreken om daardoor anderen te winnen voor de Naam en de zaak van haar HEERE en Heiland. Dat is hun vreugde. Maar de grootste vreugde van Christus' bruid is om eenmaal tot de eer van de Drieënige God zonder zonden en zonder gebrek eeuwig voor Hem te leven voor de troon van God en het Lam, om dan alle kronen, ketenen en sieraden aan Zijn voeten neer te werpen en te belijden: Gij en Gij alleen hebt ons Gode gekocht door Uw dierbaar bloed.